

פרק שנים-עשר

1974-1968

נשיא המדינה בכהונה שנייה

ג. ביקור בסיני ועיסוק בזכויות האדם

הקהילות היהודיות בעולם מאנשי הסוכנות היהודית, שמע מראשי ההסתדרות על המצב בשוק העבודה, מאנשי כספים וכלכלה על מצב המשק ועוד.

בפנקסיו נהג שזר לסכם לעצמו בקצרה את פעילותו ובכלל זה דיווחים שקיבל, פגישות שקיים, סיורים שערך ועוד. כדי להמחיש את שגרת יומו מובאים בזה כמה קטעים מתוך רישומיו בפנקסיו בחודשים מרס-אפריל 1969. בפנקסים מתוארים: התייעצויות שערך עם סיעות הכנסת לאחר מות אשכול; סיור של כמה ימים שעשה בסיני ובמהלכו ביקר את חיילי צה"ל על גדות התעלה, ביקר במתקני הנפט בראס סודר, נפגש עם שייחים בדואים בוואדי פיראן וביקר במזרר סנטה קתרינה; דיווחים שקיבל משיבות הממשלה ועדכונים מפי ראש אמ"ן האלוף אהרון יריב על המצב המדיני והביטחוני בעיקר לאורך תעלת סואץ (תעודה 161).

ככל שנדחתה מציאת פתרון מדיני כך הלכה והפכה שליטת ישראל בשטחים הכבושים לעובדה קיימת שעתידה להימשך זמן רב. השליטה על ערביי השטחים, שגילו עוינות רבה לישראל, הייתה כרוכה בבעיות ביטחוניות ומנהליות רבות וגם בסוגיות מוסריות שלא נעלמו מעיניו של שזר. ישראל הטילה הגבלות על זכויות האזרח של התושבים בשטחים, ומדי פעם הגיעו אל שזר מכתבי תלונה של אזרחים ישראלים על התעללות בתושבי השטחים מצד כוחות הביטחון. שזר ואנשי לשכתו נהגו להפנות את התלונות אל לשכת שר הביטחון כדי לקבל הסברים ותשובות. כשנפגש שזר עם שר הביטחון דיין בסנטה קתרינה הוא הפנה את תשומת לבו למכתב תלונה שהגיע אליו משלושה אזרחים ישראליים: רמי ליבנה, אורי דייוויס וחיים הנגבי, שנמנו עם חוגי השמאל הרדיקלי (תעודה 161). השלושה הביאו שורה של טענות שהתפרסמו בעיתון מחתרתי ערבי שהופץ בשטחים הכבושים על התעללות קשה בתושבים מצד כוחות הביטחון. הם טענו כי בשניים מן המקרים שהצליחו לבדוק נמצאו הטענות נכונות, כמו מקרה מותו של נער בן 14 מחלחול כתוצאה ממכות שספג משוטרי משמר הגבול לאחר שנעצר בדרכו לדהרייה. דיין השיב לשזר שאין אמת בטענות, אולם במקרה של מות הנער לא

לחמת ששת הימים לא הביאה למדינת ישראל את השלום המיוחל ואפילו לא שקט לאורך הגבולות. זמן לא רב לאחר סוף המלחמה החלו תקריות אש באזור תעלת סואץ, שהפרידה בין צה"ל לצבא המצרי. תקריות אלו, שקיבלו את השם 'מלחמת ההתשה', נמשכו לסירוגין ובעצמה שונה עד 1970 וגבו קרבנות רבים בשני הצדדים. מחבלים אנשי ארגון ה'פתח' חדרו מן הגדה המערבית לתוך שטח ישראל וביצעו פעולות חבלה נגד אזרחים. עם הזמן העתיקו הארגונים הפלסטיניים את בסיסיהם לשטח ממלכת ירדן והתקפותיהם ממנה על ישראל התפתחו לא פעם לתקריות אש בין צה"ל לצבא הירדני. גם מגבול לבנון החלו חדירות של מחבלים. זלמן ורחל שזר פגשו לא אחת בכאב ובשכול כשביקרו את פצועי צה"ל בבתי החולים או משפחות ששכלו את יקיריהן. 'זוהי המציאות של ארצי. מלחמה על זוועותיה, קשה וללא מוצא', כתבה רחל ביומנה במרס 1968 לאחר ביקור אצל פצועי צה"ל בבית החולים הדסה.¹

למרות המאמצים המדיניים שעשו שליחו של מזכיר האו"ם לאזור גונר יארינג, הממשל האמריקני ומוסדות האו"ם לא חלה התקדמות ממשית לקראת פתרון הבעיות במזרח התיכון. לנוכח חוסר ההתקדמות בדיוני האו"ם החל הממשל האמריקני של הנשיא ריצ'רד ניקסון באמצעות מזכיר המדינה ויליאם רוג'רס לתאם עמדות עם המשטר בברית המועצות לגבי פתרון מדיני במזרח התיכון, ותהליך זה עורר דאגה רבה בישראל.

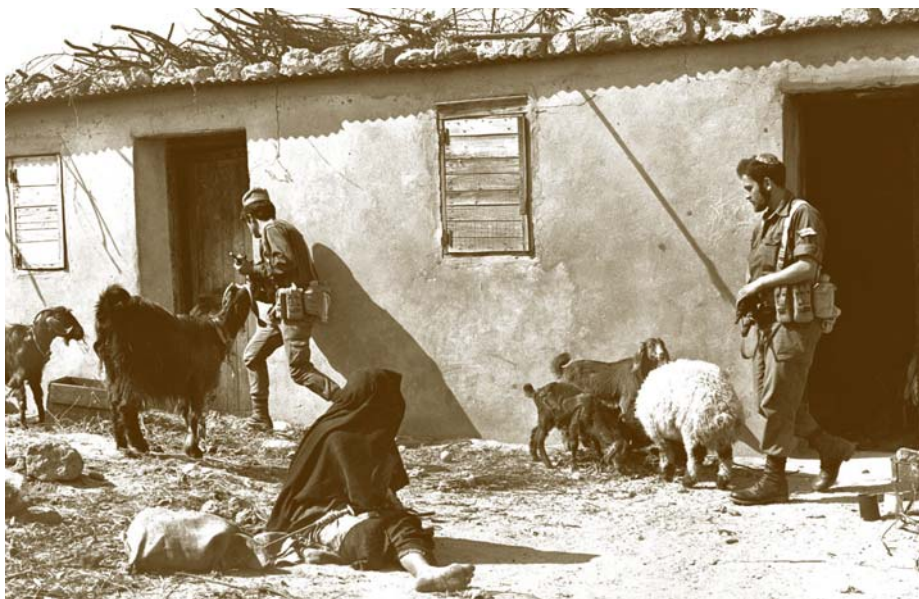
הנשיא שזר לא היה חלק מן הזרוע השלטונית הביצועית, אולם הוא היה מעודכן ובקי בתחומים שבהם עסקו מוסדותיה. בהתאם למה שנקבע בחוק יסוד נשיא המדינה - 1964 קיבל הנשיא דיווח שוטף ומלא על דיוני הממשלה מפי מזכירת הממשלה יעל עוזאי ומפי מחליפה מיכאל ארנון או אחד מסגניהם. נוסף על העדכונים שקיבל מראש הממשלה אשכול שמע שזר סקירות מפי שר החוץ ואנשי משרדו על יחסי החוץ של ישראל ומשרי הממשלה האחרים על ענייני משרדיהם. עדכונים בנושאים צבאיים וביטחוניים קיבל בפגישות עם שר הביטחון, עם הרמטכ"ל ועם קציני צבא בכירים ומפי שליחו הצבאי. שזר קיבל גם דיווחים שוטפים על ענייני

בבגד וכמאה בבצרה. בדיווחים שהגיעו למשרד החוץ בישראל נמסר כי רבים מהם הגיעו לפת לחם, כי שורת בקרבם אווירה של פחד ודיכאון וכי הם חשים שנגזרה עליהם כליה. עוד נמסר שיהודי עיראק מאמינים שרק פעולה מהירה מצד גורם בין-לאומי או מדינות נייטרליות תוכל לסייע להם. בישראל החליטו לפנות אל מועצת הביטחון של האו"ם באיגרת על מצבם הקשה של יהודי עיראק. הוחלט לפנות גם לראשי מדינות שיש להן מהלכים בעולם הערבי ובכלל זה בעיראק. מאחר שמדובר בנושא הומניטרי ולא מדיני הוחלט לשגר איגרות מטעם נשיא המדינה אל חלקם ובהם נשיא ברזיל, שבה ישבה קהילה גדולה של יוצאי מדינות ערב. נתנאל לורד, מנהל המחלקה לאמריקה הלטינית במשרד החוץ, הגיש את איגרתו של שגר לנשיא ברזיל ארתור דה קוסטה אה סילבה. במכתב תיאר שגר את מצוקתם של יהודי עיראק ואת הסכנות שמרחפות עליהם והוסיף: 'ומובטחני בך שתעשה ככל אשר לאל ידך כדי לסייע במאמצים להוצאת היהודים' (תעודה 162). הגיוניים שנשמעו מפי גורמים בין-לאומיים על ההוצאות להורג בעיראק והלחץ שהפעילו כמה ממשלות על השלטונות שם הניעו תהליך איטי מאוד של מתן הקלות ליהודים, וב-1970 אף הורשו כמה משפחות יהודיות לעזוב את המדינה.

הסתפק שזר בתשובת דיין. הוא ביקש לעיין בדוח המלא על מותו ובו חוות הדעת של הרופאים שבדקו את נסיבות המוות. בדוח שנמסר לידיו של שגר נכתב שהנער מת כתוצאה משטף דם במוח אך נשללה האפשרות ששטף הדם נגרם כתוצאה מאלימות השוטרים כלפיו.

ענייני זכויות האדם עלו לצד העניינים המדיניים גם בדיונים שנערכו במוסדות האו"ם על המזרח התיכון. מדינות ערב ותומכיהן האשימו את ישראל בפגיעה בזכויות האדם הבסיסיות של תושבי השטחים שנכבשו, וישראל מצדה העלתה לדיון את הפגיעות ביהודים במדינות ערב. התסכול בעולם הערבי מן התבוסה במלחמת ששת הימים הופנה גם כלפי היהודים במדינות אלו. במצרים, בעיראק ובסוריה נסגרו מוסדות חברה ודת יהודיים, נערכו חיפושים בבתיים ונעצרו עשרות מאנשי הקהילה שהואשמו בריגול לטובת ישראל וארצות הברית. במיוחד בלט היחס הנוקשה כלפי יהודי עיראק, שנווד מבחינה חברתית וכלכלית וסבלו מהתנכלויות חוזרות ונשנות מצד השלטונות ומצד הציבור. בשלהי 1968 נעצרו בבגדד ארבעים יהודים באשמת חברות ברשת ריגול וחבלה למען ישראל. בינואר 1969 הוצאו תשעה מהם להורג בתלייה וכמה נוספים מבין העצורים מתו במהלך החקירות. הקהילה היהודית בעיראק מנתה כ-2,200 נפש

1. ר' כנלסון-שזר, **אדם כמו שהוא**, עמ' 409.

חיילי צה"ל מחפשים חשודים בפעילות טרור במחנה פליטים ברצועת עזה, אפריל 1972 (צילם משה מילנר)

161. מפנקסו של נשיא המדינה

9 במרס - 28 באפריל 1969

הרכבת הממשלה הי"ד – ממשלת גולדה מאיר

י"ט באדר תשכ"ט, 9/III 69

התייעצות עם 'המערך' (עבודה ומפ"ם)

([משה] ברעם, [ראובן] ארזי, [יצחק] נבון, מנחם כהן, רחל צברי, רות הקטין, אהרון ידלין) מיימון רושם התייחדות עם זכר אשכול ז"ל.

ברעם – בשם 'המערך' – מפ"ם מציע להטיל על גולדה מאיר להרכיב את הממשלה.

צברי – שמחה כי זאת הפעם הראשונה שאישה תהא בראש הממשלה.

אני – סמלי – השבוע צוין יובל חמישים שנה למתן זכות בחירה לכנסת לאישה. מה סמלי יותר לדרך התערות

האישה במערכת המדינית כעובדה כי לחגיגות היובל (בלי משים) נבחרת אישה לראשות הממשלה.

ארזי – למהר בהקמת הממשלה. מאחל ללא סחבת.

רות הקטין – מדגישה את האיחוד של תנועת העבודה.

ידלין – מעריך את מורשת אשכול ודורש לשמור עליה.

נבון – אם נחוץ יהיה להגיד ראש הממשלה או ראשה, נתמוך בסמיכות?

אני – מהירות [הרכבת הממשלה] זאת הנטייה.

גח"ל

שופמן, סרלין, בדר, קלינגהופר

בדר הודיע כי אם המפלגה הגדולה (הרוב) מציע את מועמדותה [של] ג[ולדה] מ[איר] אין להם כל הסתייגות.

סרלין – ג[ולדה] אמרה השבוע אמרה נפלאה, אל יחשוב נאצר כי הוא נותן לנו את השלום, הוא נותן אותו גם לו,

ולו נחוץ השלום לא פחות מלנו.

בדר – החלק המדיני של קווי הייסוד המדיניים מיושן וטעון עדכון. הוא עצמו נגד 6 קווי הייסוד האלה, אבל

המפלגה שלו הסכימה. אולם הפרק המדיני טעון התאמה להחלטות שנתקבלו בממשלה ובכנסת.

אני – אני מבין שבנושא זה נבחרה ועדה מאוחדת והיא כבר תשב היום אחר הצהריים. אנו אפוא כאן פטורים

מלדבר על כך. נחוץ רק שנעשה הכול כדי שהממשלה תוכל לקום בהקדם.

קלינגהופר – נאחל לגולדה בריאות ואריכות ימים.

שופמן – יש החלטות מפורשות של הממשלה שיש לקבוע את הפרק המדיני לאורם.

[.....]

[ה]עולם הזה

מתנגדת בפירוש למועמדותה של ג.מ.

גם אם מבחינה משפטית היא לא תהא ממשלת מעבר, בעובדה לא תרצה הרבה זמן לעשות במלאכתה.

יותר טוב לבחור במישהו שיכול וירצה לשרת 4 שנים.

בחירות מוקדמות היו רצויות ביותר.

מבין מפלגת הרוב המועמד הרצוי ביותר יצחק רבין.

להמשיך בממשלת מעבר – ולקדם את הבחירות.

[.....]

דרוזים [סיעה דרוזית ישראלית, ג'בר מועדי]

אינני רואה מועמד יותר טוב מג.מ.

דרך חיים מפוארה.

אני תומך בשם הרשימה הדרוזית בג.מ.

מאחלים לך הצלחה.

מאחלים שלום.

לדרוזים מסורת מיוחדת. יש עבר, יש הווה ויש עתיד. והעתיד העיקר.

הוכחנו בכול עשרים השנה את נאמנותנו. ממשכיכם להגן על הגבולות, ומתפללים על שלום.

ואם חס וחלילה יוסיפו עמי ערב להלחם – יעמדו הדרוזים שכם אחד עם היהודים להדפם.

היחסים בין הדרוזים ברמת הגולן וכל עם ישראל הם טובים.

הבקשה להכריז כעל מקום פיתוח.

ישנם בוגרי צבא שרוצים להקים מפעלי צבא – אילו היו מכריזים על אזורי פיתוח בעזרת הממשלה.

גם אין בית ספר תיכון.

לרוב הולכים לבתי ספר אחרים ושם עומדים תחת לחץ. יש צורך בבית ספר תיכון לדרוזים, עם מורים [-] ודרוזים.

ברמת הגולן אין עוד בית חולים. השקיעו מיליונים בגדה – יש צורך להתחשב גם עם ידד.

אני מקווה כי השלום יקום בזמן ראש הממשלה החדש.

אזור תעשייתי 1 ברמת הגולן 2 בגליל.

שיתוף ואחווה [דיאב עוביד]

עבודה החליטה להטיל על ג.מ ואני מכבד את החלטת המפלגה.

[.....]

עיקר פעולתנו במשולש. 66 אלף תושבים. כולם מוסלמים – מכפר קאסם עד אוס-אל-פחם צפונה (ביום קום המדינה 29 אלף, כל התוספת היא מעלייה פנימית).

המצב הכלכלי טוב מאוד, אין חוסר עבודה, חקלאות ופועלי בניין [-]. 3100 יוצאים יום ליערים, לרמת השרון. יש לנו בתי ספר יפים. משרד החינוך בנה. יש בית ספר תיכון בטייבה, בטירה, ובקלה [קלנסוה]. יש בית ספר מקצועי

בכפר טייבה, יהיה מוכן עד סוף השנה. כל המורים מקומיים. יש גם קצת מורים יהודים.

יש הרבה סטודנטים בירושלים. בס"ה 54. 36 מטייבה. עכשיו למעלה ממאה בתל אביב ובחיפה.

חשמל יש כבר מזמן. טלפונים ברוב הכפרים. מועצות מקומיות מטילות מסים והאנשים משלמים [-].

יש גם נוחיות ורהיטים.

מטייבה יוצאים הרבה מורים. קרוב למאתיים. יוצאים למשולש ולנגב.

יש הרבה לומדים בתל אביב באוניברסיטה.

ביום קום המדינה ארבע וחצי אלף בטייבה, עכשיו 12 אלף.

בממשלה והמוסדות עושים הכול להתפתחות המשולש.

כ"א אדר, 69 III/11

הטלתי על ג.מ להרכיב ממשלה ולעמוד בראשה.

[.....]

בעשר בלילה, 1969 III/26

במנזר סנט-קתרין

יצאתי מירושלים ב-7 בבוקר במטוס דקוטה משדה התעופה של עטרות. אתי במטוס הרמטכ"ל, פרופ' מזר, ד"ר רוזנפלד ואנשי הלשכה (גדעון ש[ומרון], בצלאל [אמיר] ושולמית [כהנא] והעיתונאי [אליהו] אגרס.

הטיסה לאילת. משם בהליקופטר לשרם אל-שיך. את שרם אל-שיך אין להכיר משנת 1957. לא בבניינים ולא באנשים. משם לרודסיה [אברודוס]

משם לנתיבי הנפט. [-] במדבר שם אכלנו ארוחת צהריים. נאמתי בפני 480 פועלים העובדים במפעל. המפעל החל אחרי מלחמת ששת הימים, אבל כבר מורגשת קביעות. חברת הנפט [ה]ממשלתית מפיקה נפט מן הים. רואים גם את מגדל הנפט בים של המצרים. נתיבי הנפט של הממשלה שלנו מוציאה בחודש נפט יתר משהפיקה לפידות ונפטא בשנה. הפועלים מקבלים שכר טוב, יותר מבחברות הפרטיות בשל החום במקום, ומלבד זאת מקבלים שיכון ואוכל ונסיעה פעם בשבוע למשפחה [-]. רק המנהלים גרים שם בוילות עם משפחותיהם. ההרגשה של היאחזות ממש. המותר לנטוע בקרבם אשליה כי נישאר כאן לעד? ניסיתי לברר אם תוכל פה להישאר אוכלוסייה זו אם סיני תהא מפורזת? אין להעלות על הדעת. הדרך על פני הסואץ עד לטיראן רבת תפארת. האלמוגים בשפת ים סוף נוסכים אודם פנטסטי לחוף כולו. כאילו משבצת זהבהבת לכל שולי הים. ובטיראן עצמו גוני המים בשוליים מרהיבי עין.

בטיראן פגישה עם שייכים בדואים. שבעה שבטים שונים, מלבד מחצית שבט ג'בלייה המשרת את סנט-קתרין (מעין גבעונים חוטבי עצים ושואבי מים בבית ה' – ביהושע).

אין לתאר את הדרת תפארתו והוד עוזו של ג'בל מוסא. הזה סיני? כקרניים נוקפו שני הרים, והצורים עצמם מכוסים אודם וירקרק חרוץ. סלעים חיים רובצים על גבי סלעים ונושמים חיוניות ועצמה. כל מושג של חולין בטל ונמוג. לא הרי אבנים כי אם שיאי חיית בראשית. סוד עוטה סוד. אינני יודע אם הצדק עם התאוריה הצפונית או עם התאוריה הדרומית. אני רק חש כי אני טס על פני פסגות של תעלומות קודש.

אני מחליף מטוס בקומנדקר והפלאים הנעשים קרובים יותר עד כדי למשש, מתמיהים, מאיימים ומרוממים עוד יותר. סכנת נפשות.

ובמעמקי המורדות – ואדי, ודרך חול, ודרך לפני מדך מתפתלות למורד, ובמורד כמין פלטו כיכר מישור רחב ידיים. ובכיכר צומחים עצים עצי תומר ובצל עצי התומר – פגישת השייכים הערבים, ראשי שבעת השבטים לכבודנו.

ראשי שבטים בדווים ערוכים לקבל את פניו של הנשיא שזר בנווה המדבר פארן בחצי האי סיני, 26 במרס 1969

שעתיים נמשכה מסיבת השייכים. ראש [השבט] השליט, הוא שבט גוריישה הוא המדבר. וראש שבט שני, נכדו של גיבור שהמצרים הרגוהו הוא המארח. בין השייכים אחרי נאומי – החלו לדבר עוד שייכים. וכולם מדברים תהילה למדינה, ולמושל הצבאי (שרפמן מיבנאל, רב פעלים וטקט) עוזר לשרפמן הבחור המלומד, רב היחש הסנסציוני, יליד תל אביב, נפתלי. ניסיתי לדובב את המורה והצלחתי המעט. שתקן לגמרי הוא עוזרו של המורה הצעיר העדין מאוד, שפניו מזכירים לי את סרחן, שהתנקש בקנדי והרגו ומשפטו מתנהל עתה בלוס אנג'לס.

נתכבדנו בדלי תמרים נפלאים, פיתות וקפה חריף. יחד עם ערימת מלח ללחם. הפירוש צריך להיות – ברית מלחם ולחם [ומלח?]. נכרתה עם מדינת ישראל. נתקבלתי בכבוד מלכים.

משם דרך ההרים האגדתיים הניצבים כנד, והנד כולו מפותל וגויד חריצי-חריצים בציורים אמנותיים. אומרים לי המים ברדתם יצרו חריצים אלו, אבל אין לראות מאגר מים מתחת, כי אם חול ובקעת היכל המנזר סנט-קתרין.

אין להשתחרר מן הרושם כי לא הטבע על נפתוליו רשם את הציורים על פני קירות הסלעים כי אם יד אדם – אמן חולותם אם כי אין נגר ובר נגר שיוכל פענח כתב סתרים זה. אבל כתב בלתי ניתן לפענוח גם הוא כתב, כתב פלאים עלי סלעים. עד שהקומנדקר מוריד אותך לתוך חצר סנט-קתרין.

מבחוץ – כנסיה ענייה. מדרגות על גבי מדרגות. פוגשת אותנו שיירה מרשימה של נזירים ואב הנזירים בראשם, עד שאני מובא לתוך אולם הכבוד, רחב ידיים, מכוסה על הקירות תמונות של הארכיבישופים שהיו אפטרופסי המנזר מראשית היותו, מאז המאה החמש עשרה עד אבי המנזר האימפוזנטי [רב רושם] שנפטר לפני שנתיים. התמונות מזכירות מאוד ארכימנדרידים רוסים, גם תלבושתם דומה, מזוקנים מאוד והדורי פנים.

באתי והפעמונים החלו לצלצל לכבודי. צלצלו זמן ממושך, ועוד יותר הזכירו את הווייסען והגעלען קלויסטר [הכנסייה הלבנה והצהובה] שבעיירתי. ובראש האולם – שלושה כיסאות, וביניהם כסא נישא. אמרו לי – רק פעם ישב עליו ארכיבישוף ממצרים ופעם מלך יוון. אבי המנזר כיבדני לשבת על הכסא המייסטטי [הוד מלכותי] הזה. היה לי מוזר מאוד. אבל אמרו לי הם היו מעוצבנים עוד יותר. אבי המנזר בירך אותי יוונית. והאב הראשי – איש קפריסין, דיבר

הנשיא שזר מעניק לאב המנזר סנטה קתרינה שי: תנ"ך בכריכת עור, 26 במרס 1969. יושב ראשון משמאל מנהל לשכת הנשיא געון שומרון

אנגלית משונה מאוד. קרא את נאומו הנרגש מתוך הכתב, רבי עובדות 'היסטוריות' על תולדות המנזר ורוב תודות למדינה ולמושל המקומי.

הכומר ה'ידוע' עברית התקשה מאוד בתרגום נאומיהם וגם בתרגום נאומו המאולתר שתרגם בעזרת חבר ממרחב שלמה, פסוקים פסוקים.

קבלתי תמונת המנזר ותמונה אמנותית בפסוקים רוסיים (!). נתתי להם מתנה תנ"ך גדול של הוצאת קורן בכריכת עור שחורה והדורה. כתבתי את הקדשתי בעברית. הודו מאוד.

אחר כך לוקחנו לספרייה לאוסף האיקונות היחיד במינו. אמרו לי: אין כמותו. מהמאות השישית עד החמש עשרה. הלוחמים באיקונות הנה לא הגיעו, על כן נשארו וניצלו כאן. אלו שבאוספים אחרים השמידום מתנגדי האיקונות. בשל הגזרה לא להדליק חשמל נאלצנו, כיוצאים מן הכלל, לסקור את הספרייה לאור מנורות מיוחדות שצה"ל סידר. הספקתי להציץ במחלקה הרוסית ומחלקת כתבי היד. ביקשתי את בן סירא ואת התנ"ך המצויר. אולי ימצאום בשבילי מחר בבוקר.

לארוחת ערב הגיע לכבודי שר הביטחון משה דיין שהזמין את עצמו טלפונית. שמחתי לפגישה. מכמה בחינות, אישית הרושם שהוא עושה עולה בהרבה על רושם נאומו והופעותיו. שוחחנו גם על ארכאולוגיה ועל פגישות עם אולברייט וגם על המצב בשטחים. סיפרתי לו על החומר שקבלתי (מאורי דיוויס וחבריו) והוא התעניין וביקש שאמציא לו, הבטחתי. נעמה לנו הפגישה. אבל הוא מוכרח מחר בבוקר להיות בישיבת הממשלה ומיהרנו להיפרד. יצא עם הרמטכ"ל. אולי יבוא האלוף גביש מחר בבוקר ללוותנו.

[.....]

למחר ב-6 הבטחנו (עם מזר) לספרן הספרייה לבקר שוב את הספרייה. הספרן הבטיח להכין לנו את הספרים שביקשנו. ב-8 נחזור.

[.....]

22/IV[1969]

[מיכאל] ארנון [דיווח מישיבת הממשלה]

ראש הממשלה בירכה את השרים שחזרו.

בגין יוצא לבלגיה למגבית.

שר הביטחון דיווח על [הצוללת] ד ק ר. מצאו מצוף באזור חן-יונס. ביום ה' תתפרסם. בדקו ומצאו כי דקר אכן טבעה למצולות. האסון כנראה קרה בים התיכון, 1,260 רגל עומק.*

אבן סקר. א) בשיחות הארבע – ארצות הברית על שלושה מחסומים, צריך שיהיה נייר חתום על ידי שני הגופים, והנייר צריך להיות בעל משמעות חוזית. כל מכלול מועצת הביטחון הוא חבילה אחת שאין לפוררה. אי-אפשר לקבל ההגדרה כי הפירוש לחזור לסטטוס קוו אנטה ויהיה הכרח לא לכפות על הצדדים. רוג'רס הסביר זאת לדלגציה היהודית כי אין שינוי בעמדה. 'שב – אל תעשה' בלתי אפשרי. הוא הבטיח כי ארצות הברית נשארת ידידה לישראל, אבל צעקות היהודים עלולות להוציא אותה מן הידידות הזאת.

[ב] האמריקנים מדווחים על השיחות עם הרוסים. יש יסוד להניח כי הרוסים בעניין הנייר יהיו גמישים. מליק [הנציג הקבוע של ברית המועצות באו"ם] אמר כי הוא מסכים שזו תהיה חבילה אחת אבל צריך להיות ברור כי הכרחית נסיגה, ולו עם תיקון בגבולות. חוסיין כאילו אמר כי אפשר משהו לסדר אבל במהירות, והשמועה אומרת כי אם יתנו לו מעמד בעזה יהא מוכן לויתורים אחרים.

* ב-25 בינואר 1968 נותק הקשר עם צוללת חיל הים הישראלי 'דקר' כשהייתה בדרכה לחיפה, וב-4 בפברואר הוכרוז הצוללת ו-69 אנשי צוותה כנעדרים. ב-9 בפברואר 1969 נמצא מצוף החירום של הצוללת על החוף ליד ח'אן יונס. במאי 1999 אותרו שרידי הצוללת על קרקעית הים התיכון במרחק של כ-500 קילומטר מערבית לחיפה.

בשעת פרידת הציר הרומני הודיעו כי הם [-] לתת היתרי יציאה. נתנו כבר 500 רישיונות. טלרוויזיה. ורהפטיג ביקש דחייה לשבוע בשל היעדרו של שפירא הנמצא בשווייץ. על תקנון הממשלה הוא (ארנון) עבד עם שר המשפטים, תקנון בנוסח חדש (ישלח לי). המצב בגבול לבנון. אין מקלטים, הכביש רעוע. ביקשו ששר האוצר יבדוק. שרף דיווח על המעשים שנעשו. גולדה מאיר דיווחה על שיחות המשקים אתה. סוכם כי היא תכנס שיחה על כך לזירווי הדבר. משרדי הממשלה ב-1 במאי. כמו שיוחלט בהסדרות. דיווח של אלון על ממדי העלייה במרס: בסך הכול באו 3,200 עולים (בהשוואה ל-2,314 אשתקד). מתוכם – ממערב אירופה 735, ממזרח אירופה 552 מזה כארבע מאות מברית המועצות. מאסיה 491 (ערב, פרס, הודו) מצפון אפריקה 573 (מרוקו). [...]

אלוף יריב [ראש אמ"ן]

ב-8 במרס החלה הפלישה של המצרים נגדנו ליד התעלה. ענינו ופגענו קשות. בסואץ העיר ולאורך התעלה. הם הוסיפו אש אבל לא יכלו להפסיק את עבודתנו לבניית מבצרים. הוסיפו לצליפות החדרת אנשים והניחו מוקשים. כשראו את הטנק שלנו חזרו. בצד המצרי על כל 2 מטר חייל, אצלנו חייל על כל קילומטר. על כן קל להם יותר לחדור ולחצות את התעלה. בערב יום העצמאות הרגו שלושה אנשי צה"ל ושניים נפצעו. הפשיטה שלהם הייתה על יד איסמעילייה, צפונה (15 קילו[מטר] ממקום שהייתי. רצו להפסיק ישיבתנו. עד יומיים היה קשה מאוד. פתחנו באש טנקים וארטילריה והשתקנו אותם. הם יושבים לאורך כל התעלה מצדם ומנסים מזמן לזמן לתת אש. על כן יש קרבנות מצדנו. הערבים הגיעו למסקנה שאין סיכוי לפתרון פוליטי שיתקבל על דעתם. על כן יש צורך בפתרון צבאי. גם מצרים חושבת כך. בכל אופן החלטתם: לא לתת לנו לשבת על התעלה בשקט. לאורך התעלה יש להם 6 דיוויזיות שהן 17 חטיבות, ולנו – 2 חטיבות. ובארטילריה יש להם פי עשרים משלנו. והרוסים פעילים אצלם באימונים. יש להם 3,000 מאמנים רוסים. ויש 70 טייסים רוסים. יש טייסת רוסית במצרים. הפדאיון הפלסטיני הוא גיבור בעיני כל מצרים. קמה מפקדה מזרחית (מצרים, עיראק, סעודיה, כוית, ירדן וכו'). כ-200 טנקים מעיראק. האווירה מלחמתית. והיעד חזרה לא רק לקווי 4 ביוני אלא גם למצב בלא הכרה, לא שלום וכו'. ואם נאצר אמר שהוא בעד שלום (בשיחה עם 'ניו יורק טיימס') הוא בשיחה ההיא עצמה אמר כי הוא יתמוך בפדאיון. עד עכשיו השמידו לנו רק טנק אחד ודיווחו שהשמידו כמה טנקים. והעם מאמין לדיווחים שלהם. בסך הכול אנו נכנסים לתקופה קשה: חימום לאורך הגבול הסורי, שעכשיו עדיין שקט. מדאיג גם בלבנון שעד עכשיו היה שקט. שם העניין על כף המאזניים.

162. אל נשיא ברזיל ארתור דה קוסטה אה סילבה, ברזיליה

ירושלים, י"ב באייר תשכ"ט, 30 באפריל 1969

עמיתי הנעלה וידידי,

מתוך הכרתי את המסורת המפוארת של ברזיל של התעניינותה בבעיות הומניטריות, ובהסתמך על יחסי הידידות הקיימים בין שתי מדינותינו – אני מרשה לעצמי להסב תשומת לב הוד מעלתו לגורל שארית הפלטה היהודית בארצות ערב, ובפרט בעיראק.

הקהילה היהודית בעיראק היא מן העתיקות בעולם כולו, והיו לה תקופות זוהר בהן הייתה למנהיגתה הרוחנית של התפוצה היהודית בכלל. מצבה הלך והורע בעשרות השנים האחרונות, ורוב רובה הסיק המסקנות והיגר ממנה כל עוד היה הדבר אפשרי. מתוך כ-130 אלף שעוד מנתה הקהילה ב-1948 נותרו כאלפיים וחמש מאות נפש, אשר סמכו על הבטחותיהם של העיראקים כי לא יאונה להם כל רע והעדיפו להישאר שם.

מאז יוני 1967 הפכה שארית זו מטרה להתעללויות ורדיפות, למעצרים שרירותיים ועינויים בכלא שבמקרים לא מעטים גרמו למות העצירים, לחרם כלכלי והטלת משטר אימים. התעללויות אלו הגיעו לשיאן בתלייתם בכיורות מרכזיות של בגדד ובצרה של תשעה יהודים חפים מכל פשע אחרי משפט מבוים הנוגד כללי החוק והצדק האלמנטרי, כשפשעם היחיד הוא היותם יהודים. עד היום נמצא מספר רב של יהודים במעצר וחרב דמוקלס של משפטים ותליות נוספים תלויה מעל לראשם.

יהודים מסכנים אלו מוחזקים כבני ערובה וכשעירים לעזאזל כחלק ממדיניות האיבה העיראקית נגד ישראל. תליית תשעת היהודים הוגדרה על ידי העיראקים כ'צעד ראשון לשחרור פלסטין', שפירושו השמדת מדינת ישראל. אין לשארית פלטה זו תקנה אלא בהגירתה מעיראק תוך הזמן הקצר ביותר. כל המאמצים שנעשו עד כה בכיוון זה עלו בתוהו. ראיתי לנכון להביא לידיעתך מצבם החמור, ומובטחני בך שתעשה ככל אשר לאל ידך כדי לסייע במאמצים להוצאת היהודים. השגריר לורד, נושא איגרת זו, וכן שגרירנו הרכבי ישמחו לעמוד לרשותך ולמסור אינפורמציה נוספת במידה ותזדקק לה. וקבל נא תודתי ותודת עמי מראש על כל אשר הוד מעלתו יפעל.

זלמן שזר

מצעד של תנועות נוער ברמת גן במחאה על הוצאתם להורג של יהודים בעיראק, 2 בפברואר 1969 (צילם פריץ כהן)